RESOLUTIE

Asiel en migratie – rust in de keten, ruimte voor uitvoering

De leden van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, bijeen in de Algemene Ledenvergadering te Oost Gelre op 30 september 2026,

Constaterende dat:

- de asielketen nog steeds niet op orde is en lange procedures bijdragen aan een onnodig lange verblijfsduur en een hoge bezetting van de opvang;
- een relatief kleine groep overlastgevers grote gevolgen kan hebben voor inwoners, ondernemers en het lokaal bestuur en het maatschappelijk draagvlak voor opvang kan ondermijnen, terwijl gemeenten overlastgevende Oekraïense ontheemden niet zonder meer de toegang tot de gemeentelijke opvang kunnen ontzeggen;
- veelvuldig verhuizen van asielzoekers tussen opvanglocaties de continuïteit van werk, onderwijs, zorg, participatie en sociale netwerken verstoort;
- de huidige organisatie en financiering van de opvang passende en kleinschalige lokale oplossingen nog te vaak belemmeren;
- ruimtelijke procedures voor opvang en huisvesting vaak een lange doorlooptijd hebben en realisatie gehinderd wordt door vraagstukken onder meer op het gebied van regels rondom stikstof en netcongestie;
- eerdere bestuurlijke afspraken over de uitvoerbaarheid en betaalbaarheid van inburgering niet worden nagekomen;
- de COA-opvang extra onder druk staat door de beperkte uitstroom van statushouders door de krappe woningmarkt en het onrealistisch is om op korte termijn meer dan 100.000 ontheemden uit Oekraïne extra te huisvesten;
- gemeenten regelmatig worden geconfronteerd met onverwacht arriverende nareizigers;
- gemeenten behoefte hebben aan structurele en meerjarige zekerheid over taken, regelgeving en financiering, waaronder voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne;
- er geen duidelijkheid is over de situatie na afloop van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming (RTB);

Overwegende dat:

- het asiel- en migratiedossier en de opvang van Oekraïners al een groot aantal jaren worden gekenmerkt door acute tekorten, noodmaatregelen en terugkerende crisissituaties, mede veroorzaakt door veranderingen in de uitvoering van beleid door het kabinet, regelgeving en financiering of door het uitblijven van politieke keuzes;
- een structureel werkende keten nodig is waarin iedere partij in staat is een bijdrage te leveren om deze gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het opvangen en begeleiden van asielzoekers, statushouders en Oekraïense ontheemden waar te maken;
- een omslag nodig is van crisismanagement en tijdelijke noodmaatregelen naar structurele oplossingen, voldoende uitvoeringscapaciteit, voorspelbare (uitvoering van) regelgeving en langjarige financiële zekerheid, zoals nu door het rijk beoogd met de Doelgroepflexibele Regeling (DFR);
- gemeenten geen invloed hebben op de omvang en samenstelling van de instroom en de doorlooptijden van procedures, maar de gevolgen daarvan wel dagelijks ervaren;
- de lokale situatie van invloed is op de wijze waarop gemeenten invulling kunnen geven aan de opgaven voor opvang en huisvesting;
- eerdere VNG-resoluties als uitgangspunt hebben dat gemeenten verantwoordelijkheid nemen voor het mede mogelijk maken van opvang en integratie, maar dat daarvoor landelijk beleid nodig is dat voor gemeenten uitvoerbaar, betaalbaar en uitlegbaar is.

Spreekt uit dat:

A1. Een goed functionerende asielketen de basis is voor een uitvoerbare gemeentelijke opgave

- de oplossing voor de druk op de opvang niet alleen bestaat uit het realiseren van nieuwe opvangplaatsen, maar ook uit het verkorten van de verblijfsduur en het verbeteren van de doorstroom en terugkeer voor mensen die niet mogen blijven;
- kansarme asielaanvragen, waaronder aanvragen van veiligelanders, versneld worden behandeld en bij het ontbreken van verblijfsrecht daadwerkelijk wordt ingezet op terugkeer;
- mensen met een kansrijke asielaanvraag zo snel mogelijk duidelijkheid krijgen over hun verblijf in Nederland, zodat deelname aan de Nederlandse samenleving zo snel mogelijk van start kan gaan;
- het rijk actiever inzet op de overdracht van Dublinclaimanten aan de lidstaat die verantwoordelijk is voor de behandeling van hun asielverzoek;
- de persoonsgerichte aanpak van overlast landelijk verder wordt uitgerold, gecombineerd met vroegsignalering en preventieve maatregelen om overlast zoveel mogelijk te voorkomen;
- rijk, COA en gemeenten komen tot een sluitend proces rond nareis, zodat nareizigers niet zonder beschikbare huisvesting, registratie en voorafgaande afstemming naar gemeenten worden doorgestuurd.

A2. Opvang stabieler en passend bij de lokale situatie wordt georganiseerd

- onnodige verhuisbewegingen tussen opvanglocaties zoveel als mogelijk worden voorkomen, zodat continuïteit ontstaat in onderwijs, zorg, participatie, werk en sociale netwerken;
- wordt ingezet op meedoen vanaf dag één door asielzoekers in de vorm van actief meedoen en een nuttige bijdrage in de vorm van (vrijwilligers)werk;
- naast grotere opvanglocaties ook kleinschalige opvang een volwaardig en financieel uitvoerbaar onderdeel wordt van het opvangstelsel, zodat het gemeenten makkelijker wordt gemaakt aan de doelstellingen van de Spreidingswet te voldoen;
- gemeenten die dat willen onder eigen verantwoordelijkheid (kleinschalige) opvang kunnen realiseren en exploiteren, waarbij het COA en andere partijen waar noodzakelijk ondersteunende diensten leveren en de financiering hierop aansluit;
- het rijk gemeenten in staat stelt ruimtelijke procedures en andere belemmeringen bij de realisatie op zorgvuldige wijze op te lossen en te versnellen.

A3. Gemeenten structurele en meerjarige zekerheid krijgen

- het rijk zorgt voor structurele en meerjarige financiering, met een DFR voor ten minste vijf jaar, die aansluit bij de reële kosten van gemeenten en de duur van de opgaven en voldoende zekerheid biedt om langjarige investeringen in opvang en huisvesting mogelijk te maken;
- de gemeentelijke taken voor inburgering, jeugdzorg en andere voorzieningen in balans zijn met de beschikbare financiering;
- het rijk ervoor zorgt dat kosten voor gemeenten die voortvloeien uit de asielopgave worden vergoed, bijvoorbeeld kosten voor veiligheid bij de realisatie en exploitatie van een azc.

B. Tijdig duidelijkheid en continuïteit voor de opvang van Oekraïense ontheemden

- gemeenten ruim voor het einde van de tijdelijke bescherming, minstens anderhalf jaar ervoor, duidelijkheid krijgen over het toekomstige verblijfs-, opvang- en voorzieningenregime;
- een eventuele overgang geleidelijk, uitvoerbaar en uitlegbaar wordt vormgegeven en gemeenten voldoende voorbereidingstijd krijgen; het rijk zorgt voor volledige en meerjarige dekking van de reële gemeentelijke kosten;

- er een landelijk dekkend netwerk komt van zorg- en overlastlocaties voor ontheemden die niet langer in de reguliere gemeentelijke opvang kunnen worden opgevangen. Er moet daarnaast een mogelijkheid zijn zwaar overlastgevende Oekraïners uit de opvanglocatie te verwijderen.

Toelichting (niet-amendabel)

Het asiel- en migratiedossier wordt inmiddels al jaren gekenmerkt door acute tekorten, noodmaatregelen en terugkerende crisissituaties. Deze resolutie beoogt de omslag te maken van crisismanagement naar een structureel en voorspelbaar werkende asielketen. Een keten waarin iedere partij zijn verantwoordelijkheid kan waarmaken: de IND zorgvuldig en tijdig kan beslissen, het COA passende en stabiele opvang kan organiseren en gemeenten uitvoering kunnen geven aan hun verantwoordelijkheden voor opvang, huisvesting, participatie, inburgering en integratie.

Gemeenten nemen hun verantwoordelijkheid, maar hebben slechts beperkt invloed op de instroom, de duur van procedures en het functioneren van de asielketen. Bovendien verschillen hun mogelijkheden door onder meer de beschikbaarheid van locaties en woningen en de lokale uitvoeringscapaciteit. De kern van deze resolutie is daarom: rust in de keten creëert ruimte voor uitvoering.

De huisvesting van statushouders is niet meegenomen in deze resolutie. Hiervoor worden momenteel aparte samenwerkingsafspraken uitgewerkt tussen rijk, woningcorporaties en gemeenten over aanvullende vormen van huisvesting en voorgelegd aan de ALV van 30 september. Deze afspraken richten zich op alle aandachtsgroepen, waaronder statushouders.

A1. Een goed functionerende asielketen

De druk op de opvang kan niet alleen worden opgelost door nieuwe opvangplaatsen te realiseren. Ook de verblijfsduur moet worden verkort door snellere procedures, betere doorstroom en effectieve terugkeer. Het EU-Migratiepact beoogt procedures te versnellen, maar tegelijkertijd resteert op basis van een keuze van het kabinet een bestaande voorraad van circa 50.000 aanvragen die naar verwachting in de komende drie jaar moet worden afgehandeld. Ook voor deze groep is versnelling nodig. Kansarme aanvragen moeten sneller worden behandeld en bij Dublinclaimanten moet actiever worden ingezet op overdracht aan de verantwoordelijke lidstaat.

Een relatief kleine groep overlastgevers kan het draagvlak ondermijnen voor de veel grotere groep asielzoekers die geen overlast veroorzaakt. Daarom is een sluitende aanpak nodig waarin vroegsignalering, preventie, een persoonsgerichte aanpak, handhaving en waar nodig terugkeer samenkomen. Voor overlastgevers zonder verblijfsrecht moet daadwerkelijk worden ingezet op vertrek en moet worden voorkomen dat zij met onbekende bestemming uit beeld verdwijnen.

Ook rond nareis is betere coördinatie nodig. Gemeenten worden nu geconfronteerd met nareizigers die arriveren terwijl nog geen passende huisvesting beschikbaar is. Rijk, COA en gemeenten moeten daarom zorgen voor tijdige registratie en afstemming, zodat wordt voorkomen dat nareizigers zonder beschikbare huisvesting en registratie en voorafgaande afstemming naar gemeenten worden doorgestuurd.

A2. Stabiele en lokaal passende opvang

Veelvuldige verhuizingen verstoren onderwijs, zorg, participatie, werk en sociale netwerken en moeten daarom zoveel mogelijk worden voorkomen. Tegelijkertijd moet opvang beter kunnen aansluiten bij de mogelijkheden, voorzieningen en schaal van steden, dorpen en buurten. Kleinschalige opvang moet daarom een volwaardig en financieel uitvoerbaar model zijn. Gemeenten die dat willen, moeten onder eigen verantwoordelijkheid en in passende omvang de opvang kunnen realiseren en exploiteren, waarbij het COA en andere partijen ondersteunende diensten kunnen leveren. Daarnaast zijn gemeenten gebaat bij inzet op het vanaf dag één meedoen, zoals één van de uitgangspunten in het plan ‘Van wachtstand naar werkstand: een alternatief plan voor opvang en integratie’ en dat met een resolutie in november 2025 door de ALV is aangenomen. Asielzoekers met een kansrijke aanvraag moeten zo snel mogelijk aan het werk, de taal leren en integreren. Voor asielzoekers met een kansarme aanvraag wordt ingezet op een zinnige dagbesteding, zoals tijdelijk (vrijwilligers)werk.

A3. Structurele en meerjarige zekerheid

Structurele opgaven vragen om structurele financiering. Gemeenten moeten voldoende zekerheid hebben om te kunnen investeren in opvang, huisvesting en voorzieningen, in plaats van steeds afhankelijk te zijn van tijdelijke regelingen. De financiering voor inburgering moet in balans zijn met de gemeentelijke taken. Voor investeringen in opvangplekken voor ontheemden uit Oekraïne en voor asielzoekers is ten minste vijf jaar financiële zekerheid nodig in de DFR. Daarnaast dienen ook onvoorziene kosten die volgen uit de opvangopgave, zoals jeugdzorgkosten voor asielzoekerskinderen of Oekraïense kinderen en extra kosten voor openbare orde en veiligheid, gecompenseerd te worden.

B. Tijdig duidelijkheid en continuïteit voor de opvang van Oekraïense ontheemden

Gemeenten moeten ruim voor het einde van de RTB weten welk verblijfs-, opvang- en voorzieningenregime daarna geldt en wat dit van hen vraagt. Dit is nu voorzien in maart 2028. Hier is nu, anderhalf jaar ervoor, nog weinig over bekend. Een overgang moet geleidelijk, uitvoerbaar en uitlegbaar zijn, voldoende voorbereidingstijd bieden en gepaard gaan met volledige en meerjarige dekking van de reële gemeentelijke kosten. Wanneer Oekraïners in Nederland blijven, betekent dit extra druk op verschillende voorzieningen. De inzet moet zich richten op de zelfredzaamheid van ontheemden uit Oekraïne en het minimaliseren van het beroep op sociale voorzieningen, zoals opvang en/of sociale huurwoningen. Het gaat niet enkel over de transitie na afloop van de RTB, maar ook over het meerjarige perspectief dat verder strekt. Hierbij moet ook aandacht zijn voor de groep ontheemden die nu via particuliere opvang worden opgevangen.

Bij Oekraïense ontheemden speelt bij individuen problematiek rond overlastgevend gedrag. Gemeenten lopen er daarbij tegenaan dat zij personen die ernstige of aanhoudende overlast veroorzaken als uiterste maatregel niet uit de gemeentelijke opvang kunnen weren, wanneer een passend alternatief ontbreekt. Daarnaast is er in Nederland onvoldoende passend zorgaanbod voor Oekraïense ontheemden met psychosociale problematiek. Hierdoor beschikken gemeenten over onvoldoende mogelijkheden om in complexe situaties passende opvang en begeleiding te bieden.